

Federació d'Ateneus
de Catalunya

Carrer de la Sèquia, 9
08003 Barcelona
Tel. 93 268 81 30
ateneus@ateneus.cat
www.ateneus.cat
@AteneusCat

INFORME FINAL - ELS ATENEUS SOM ESSENCIALS?

INTRODUCCIÓ	2
PRIMERA EDICIÓ: Els ateneus som essencials? Present i Futur (2021)	3
SEGONA EDICIÓ: Els ateneus som essencials? Premsa de proximitat (2022)	5
TERCERA EDICIÓ: Els ateneus som essencials? Gestionem bé per un millor futur (2023).....	6
QUARTA EDICIÓ: Els ateneus som essencials? Fem créixer la nostra base associativa! (2024)	8
ANÀLISI	11
Implicació de la base associativa i relleu generacional	11
Comunicació	13
Gestió.....	14
Relació amb l'administració	15
CONCLUSIONS	16
AGRAÏMENTS	17

INTRODUCCIÓ

Després de la pandèmia de la **COVID-19**, que va impactar profundament la societat a diversos nivells, es va evidenciar la necessitat de repensar els espais de trobada i el teixit associatiu. Els **ateneus**, com a espais culturals i socials, també van patir les conseqüències d'aquesta crisi, amb una reducció de l'activitat, la pèrdua de voluntariat i la necessitat d'adaptar-se a noves dinàmiques socials i organitzatives.

En aquest context, el **juliol del 2021** es va celebrar la primera edició de «**Els ateneus som essencials?**», unes jornades de debat i interacció entre els ateneus federats a la **Federació d'Ateneus de Catalunya**. Aquestes trobades van sorgir de la necessitat de fer **un treball exhaustiu amb les juntes dels ateneus** per analitzar les seves necessitats i poder-hi donar resposta a partir d'accions concretes extretes de les conclusions.

Aquesta primera jornada va posar de manifest la importància de donar continuïtat a aquestes trobades, ja que va quedar palesa la necessitat de **continuar treballant i contextualitzant les problemàtiques dels ateneus**. Tot i que algunes necessitats varien amb el temps, n'hi ha d'altres que continuen sent transversals i requereixen una atenció constant.

Després d'aquesta primera experiència, el projecte es va consolidar amb **tres edicions més**, mantenint un format que combinava **una trobada conjunta i diverses sessions de debat per Delegacions Territorials**. Aquesta divisió en set Delegacions Territorials té l'objectiu de millorar l'eficiència de la xarxa territorial de la FAC, que s'ha acabat confirmant que ha estat un encert. **Aquestes figures potencien la interconnexió i el treball en xarxa de les associacions de cada zona** i, per aquest motiu, la Federació d'Ateneus ha decidit crear finalment set Delegacions Territorials que puguin agrupar el total de les entitats federades.

Aquest recorregut culmina l'any **2025** amb l'elaboració de l'**Informe final**, que recull les conclusions de quatre anys de treball i debat.

En aquestes jornades s'ha treballat:

- **L'empoderament dels ateneus**, reconeixent-los com a espais essencials de trobada i diàleg, fonamentals per construir una societat més comunitària i activa tant socialment com culturalment.
- **L'anàlisi de diferents àmbits temàtics** en cada edició, amb l'objectiu d'abordar les diverses necessitats dels ateneus des d'una perspectiva dinàmica i adaptada a la realitat del moment.

Aquest *Informe final* inclou els **resums de les quatre edicions**, així com unes **conclusions globals** que sintetitzen tota la informació recollida. Això permetrà deixar constància de tot el treball realitzat pels ateneus al llarg d'aquests anys, remarcant **la seva tasca essencial en el teixit cultural i associatiu del país**.

PRIMERA EDICIÓ: Els ateneus som essencials? Present i Futur (2021)

L'any 2021 es va celebrar la primera edició de «Els ateneus som essencials?» amb una trobada inaugural al Casal Recreatiu de Castellbisbal, on van participar 80 persones i 42 ateneus. Aquesta jornada, dinamitzada per la cooperativa +Educació, tenia com a objectiu generar un espai de debat per reflexionar sobre la diversitat i la realitat dels ateneus, i definir les primeres línies de treball per enfortir el seu paper dins la societat.

Línies de treball:

- La relació dels ateneus amb la comunitat: es va posar de manifest la importància que els ateneus surtin de la seva zona de confort per donar a conèixer la seva tasca com a dinamitzadors de la vida social, cultural i econòmica dels seus municipis.
- La seva relació amb l'administració: també es va evidenciar la necessitat d'analitzar el paper dels ateneus en la comunitat i la seva relació amb l'Administració pública per trobar noves estratègies de col·laboració.

A partir d'aquestes dues línies, es van desenvolupar diferents blocs de debat per analitzar aspectes com **l'obertura dels ateneus** a la ciutadania, **la necessitat de fomentar el treball en xarxa** i el **compromís amb el territori**.

Com a continuació d'aquesta trobada, es van organitzar **set debats territorials** a Tarragona, Ponent, Girona, Barcelonès, Baix Llobregat, Penedès i Vallès-Maresme.

En aquestes sessions es va aprofundir en les dues línies de treball definides, centrant-se en estratègies concretes per donar resposta a les necessitats detectades. En aquests debats es van desenvolupar sis grans objectius relacionats amb la relació dels ateneus amb la comunitat. Un dels principals reptes identificats va ser l'obertura dels ateneus a la ciutadania, amb un èmfasi especial en **la incorporació de persones joves i nouvingudes**. Es van proposar mesures com la cessió d'espais a entitats del territori, l'impuls d'activitats pensades per a un públic jove, una millor presència a xarxes socials i una col·laboració més estreta amb centres educatius per fomentar la seva participació. A més, es va destacar la importància de fomentar el treball en xarxa i l'acció comunitària, promovent la col·laboració amb altres ateneus i entitats socials, així com una major implicació en les festes majors.

Un altre aspecte clau va ser la **connexió amb els interessos i necessitats de la comunitat**. Per aconseguir-ho, es va subratllar la necessitat d'oferir xerrades i formacions sobre diferents àmbits, així com d'estudiar les demandes de la ciutadania a través de diagnòstics concrets. També es va parlar de la inclusió i la transformació social, posant èmfasi en la creació de projectes integradors que apropin els ateneus als col·lectius més vulnerables. Per a això, es van suggerir activitats gastronòmiques, tallers, xerrades i debats per fomentar la interculturalitat i la diversitat.

D'altra banda, es va discutir la necessitat de **sortir de la zona de confort i ampliar l'impacte cultural dels ateneus**. Es va proposar establir contacte amb col·lectius diversos per organitzar debats i activitats conjuntes, així com col·laborar amb cooperatives de consum per atreure nous públics. Finalment, es va remarcar la importància **de millorar la comunicació i la visibilitat dels ateneus**, tant interna com externa, amb una presència més destacada a xarxes socials i una major presència al carrer i en els centres educatius.

Pel que fa a **la relació amb l'administració**, els debats van posar en evidència la percepció que l'administració sovint no reconeix el potencial dels ateneus. Es va reivindicar la necessitat de construir una **relació d'igual a igual** amb els ajuntaments i fomentar una col·laboració més estreta. Es van proposar mesures com la signatura de convenis amb els ajuntaments, la programació conjunta d'activitats i l'establiment de contactes regulars amb tècnics municipals.

Un altre aspecte destacat durant els debats ha estat la necessitat de disposar **d'indicadors i dades quantitatives** que permetin evidenciar de manera clara l'impacte dels ateneus en l'àmbit cultural i social. Aquestes dades serien una eina valuosa per reforçar el reconeixement institucional i per mostrar amb arguments sòlids i la solvència i l'eficiència de la tasca que duen a terme els ateneus, especialment tenint en compte que sovint operen amb recursos econòmics molt limitats.

Finalment, el 28 de maig de 2021, es va celebrar una trobada final a Llorenç del Penedès, amb la participació de 35 ateneus i 60 persones. En aquesta jornada es van validar les conclusions de les sessions de debat i es va destacar la necessitat de fomentar la participació de la joventut com a aspecte clau per garantir la continuïtat dels ateneus.

Aquesta primera edició de «Els ateneus som essencials?» va suposar un punt d'inflexió en la reflexió sobre el paper dels ateneus dins la societat. Va permetre identificar les seves fortaleses i dificultats, alhora que va establir les bases per a un treball col·lectiu. No només es van posar sobre la taula els reptes dels ateneus, sinó que també es va reforçar el seu paper essencial en la vida cultural i social del país.

SEGONA EDICIÓ: Els ateneus som essencials? Premsa de proximitat (2022)

El 2 de juliol de 2022, l'Ateneu Unió de la Colònia Güell de Santa Coloma de Cervelló va acollir la segona edició de «Els ateneus som essencials?», centrada en la **comunicació i la premsa local**, amb la participació de 25 ateneus i cinc periodistes. Posteriorment, es van dur a terme set jornades de debat al territori, entre el 8 d'octubre de 2022 i el 21 de gener de 2023, amb la participació de 68 ateneus i 11 periodistes.

Després de la primera edició, va quedar clar que els ateneus són espais essencials per a la vida social, cultural i econòmica. Tot i això, es va posar èmfasi en la necessitat de no abaixar la guàrdia davant els canvis socials, culturals i econòmics que vivim. La comunicació hi juga un paper clau per donar a conèixer la tasca que es fa des dels ateneus. Molts d'aquests es troben amb el problema de no disposar de recursos ni coneixements comunicatius per arribar al públic desitjat.

Per donar resposta a aquestes inquietuds, les jornades es van centrar en com la premsa de proximitat pot ajudar els ateneus a teixir xarxa, obrir-se a la comunitat i fer visible la seva tasca i els seus projectes.

L'edició es va estructurar en dues **ponències principals**. La primera, a càrrec de **Joan Catà** (responsable d'Estratègia de la Xarxa de Comunicació Local) i **Víctor Porres** (director de Comunicació de la FAC), va aprofundir en el **funcionament de la premsa local i les oportunitats que aquesta ofereix als ateneus**.

La segona ponència, moderada pel periodista **Toni Forteza**, va comptar amb la participació de professionals de la premsa local i representants d'ateneus com **Anna Checa** i **Nina Cabeza**.

D'aquesta jornada es van extreure **conclusions clau per millorar la comunicació** dels ateneus:

- La comunicació és vital, i la premsa local pot ser una aliada, malgrat que en alguns casos no hi hagi punts en comú. Es vol aconseguir més ressò.
- És essencial saber explicar el valor dels ateneus perquè aquest missatge arribi a tothom. La comunicació ha de ser vista com una inversió, no com una càrrega.
- Cal segmentar bé el públic i els canals per fer una difusió més efectiva.
- És important planificar estratègies a llarg termini, aprofitant tant els mitjans tradicionals com les noves plataformes digitals.
- També es recomana establir sinergies comunicatives amb altres ateneus de la zona, aprofitant temes conjunts que puguin sorgir.
- Per aplicar tot això, cal conèixer les dinàmiques de la premsa.

- S'han de fomentar relacions properes amb els periodistes locals, facilitant-los la feina amb notes de premsa clares i materials audiovisuals de qualitat.
- Cal donar visibilitat a la tasca ateneista més enllà de les activitats puntuals, explicant la seva història i l'impacte que tenen en el territori.
-

Aquesta segona edició va posar de manifest que **no n'hi ha prou amb ser essencials: cal saber explicar-ho**. La comunicació és fonamental per guanyar visibilitat, prestigi i consolidar els ateneus com a referents de l'associacionisme cultural. Es va destacar la necessitat d'enfortir els **vincles amb la premsa local, aprofitar les eines digitals i generar una estratègia comunicativa més estructurada i efectiva**. Aquesta trobada va representar un pas endavant per oferir als ateneus més eines i recursos per millorar la seva presència tant en el seu entorn com en els mitjans de comunicació.

TERCERA EDICIÓ: Els ateneus som essencials? Gestionem bé per un millor futur (2023)

L'any 2023, la tercera edició de «Els ateneus som essencials?», es va celebrar a Torre Jussana, centrant-se en la **gestió dels ateneus com a element clau per garantir-ne la viabilitat i el futur**. Aquesta trobada tenia dos objectius principals:

- **Conèixer els àmbits fonamentals de gestió d'un ateneu i els reptes que comporten.**
- **Reflexionar sobre el seu paper com a espais d'arrelament i participació en el territori.**

Aquests objectius es van treballar a través de vuit sessions de debats territorials:

Es van abordar qüestions clau per al bon funcionament i creixement dels ateneus. Els temes principals es van estructurar en tres grans blocs:

- **Base social i participació**
- **Patrimoni ateneístic**
- **Sostenibilitat economicofinancera**

Les trobades van posar de manifest que la majoria de les persones implicades als ateneus són properes a la jubilació. Aquest fet obre un doble debat: d'una banda, l'acceptació dels ateneus com a **espais intergeneracionals** i, de l'altra, la necessitat **d'atraure persones més joves per garantir el relleu generacional**. Es va reflexionar sobre quina és la funció dels ateneus en el seu territori i com poden adaptar-se per continuar sent espais de referència.

També es va tractar la **gestió interna dels ateneus**, incidint en la importància d'estructures organitzatives més participatives i eficients. Es van proposar mecanismes i eines de formació perquè els equips de gestió puguin treballar de manera més estructurada i efectiva.

En aquest bloc de patrimoni ateneístic, es va abordar la importància de la **gestió del patrimoni ateneístic** i es va remarcar el **paper de les amortitzacions com a font d'autofinançament**. Es van diferenciar conceptes com reparació, ampliació, renovació i millora, amb l'objectiu que els ateneus puguin administrar millor els seus espais i recursos materials de manera eficient i sostenible.

Un altre dels punts claus del debat va ser la necessitat de disposar **d'eines adequades per gestionar els recursos econòmics dels ateneus**. Es va parlar sobre l'Estat de Fluxos d'Efectiu i la importància d'establir directrius per aconseguir la sostenibilitat econòmica a llarg termini.

Molts ateneus van expressar la seva preocupació per la complexitat creixent de les normatives, que obliga les juntes directives a dedicar més temps a la gestió burocràtica en detriment de la dinamització cultural i social. En aquest sentit, es va posar sobre la taula la necessitat de **professionalitzar certes tasques** dins dels ateneus, buscant un equilibri entre el voluntariat i la contractació de personal especialitzat.

També es va reflexionar sobre la relació amb l'Administració pública i la necessitat d'una **visió estratègica que permeti establir millors aliances** i accedir a recursos de manera més eficient.

De les sessions de debat es van extreure diverses conclusions rellevants per millorar la gestió i el futur dels ateneus:

- **Reforçar la gestió econòmica diària**, facilitant eines per a la comprensió d'ingressos, despeses i fluxos de tresoreria.
- **Ampliar el suport tècnic especialitzat**, per actuar com a enllaç entre la gestoria i l'òrgan de govern i facilitar la gestió de les activitats.
- **Promoure la formació de la base social** i incorporar noves eines digitals per millorar l'organització interna i la comunicació externa.
- **Fomentar la implicació de les noves generacions**, creant espais de participació i presa de decisions que assegurin el relleu generacional.

Aquesta tercera edició va posar en evidència la importància de repensar els models de gestió i participació dins dels ateneus. La professionalització de certes tasques, la modernització dels processos de gestió i la construcció de relacions sòlides amb

L'Administració pública són aspectes fonamentals per garantir la sostenibilitat i el futur d'aquests espais de dinamització cultural i social.

QUARTA EDICIÓ: Els ateneus som essencials? Fem créixer la nostra base associativa! (2024)

La Federació d'Ateneus de Catalunya (FAC) va encarregar la facilitació de la quarta edició dels debats territorials «Els ateneus som essencials!» a la consultora cultural Bissap Lab, amb una dinamització participativa entre totes les persones assistents.

En l'edició de 2024, sota el títol ***Fem créixer la nostra base associativa!***, els debats es van centrar en les persones que formen part de les entitats, en la fidelització de socis i sòcies i en l'atracció de nous membres, considerant totes les edats.

Abans de les trobades territorials, es va celebrar una trobada conjunta que va servir per establir les bases del debat i compartir experiències entre els diferents ateneus. Posteriorment, durant la tardor de 2024, es van fer set sessions territorials, una per delegació.

La participació va oscil·lar entre vuit i dinou persones per sessió, a més de la presència del responsable territorial en cada cas.

En aquestes trobades es van plantejar preguntes generals per passar d'un enfocament abstracte a un de més concret. Les dues línies principals de debat van ser:

- Què defineix més els ateneus?
- Qui són la gent dels ateneus?

Per donar resposta a la primera pregunta, els participants van contextualitzar la tendència a **l'envelliment de la base associativa**. La majoria dels membres dels ateneus tenen una mitjana d'edat elevada i es constata una manca significativa de persones joves, sobretot en espais de responsabilitat. També es va posar de manifest **la dispersió respecte a la implicació de la base associativa**: cada cop hi ha més diferència entre la dedicació de la junta i la dels socis i sòcies de l'ateneu.

Una altra inquietud que va sorgir és la **baixa participació de persones no sòcies** en les activitats, malgrat els esforços per fer-les obertes a tothom. A més, es van detectar diferències entre ateneus quant a la professionalització dels equips de gestió. Molts funcionen exclusivament amb voluntariat, fet que afecta el nivell d'implicació, mentre que alguns poden permetre's equips professionals remunerats, facilitant una gestió més eficient.

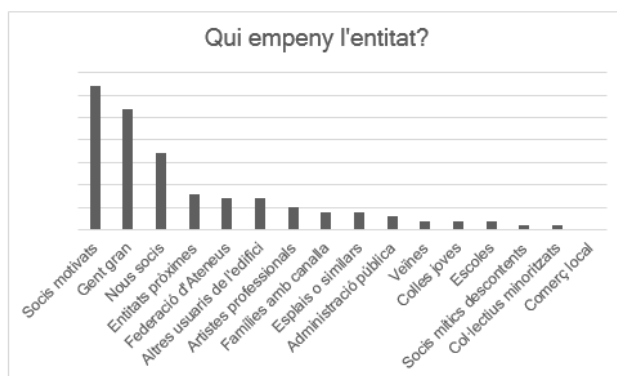
La segona pregunta, **qui són la gent dels ateneus?**, va portar els participants a analitzar els perfils que conformen les entitats. Es va identificar que les persones que assumeixen més responsabilitat són majoritàriament gent gran, amb molt temps lliure i anys d'experiència en

l'ateneu. Una de les grans preocupacions és **la manca de joves**, que posa en risc el relleu generacional.

D'aquest debat es va fer una anàlisi en tres categories, identificant diferents perfils i agents clau en la vida dels ateneus. Tot i que inicialment es van categoritzar en funció del seu impacte percebut, es va acabar concluint que **cada agent pot actuar com un impuls o un fre, en funció de la relació que s'hi estableixi i del context en què es trobi. Per tant, cal entendre aquests perfils com a potencials aliats estratègics si es cuiden i es gestionen adequadament:**

- **Gent que empeny:** persones amb experiència i temps (sovint persones grans), socis i sòcies especialment motivats, entitats del territori que fan ús de l'espai de l'ateneu i la mateixa FAC, que actua com a motor de suport, promoció i dinamització.

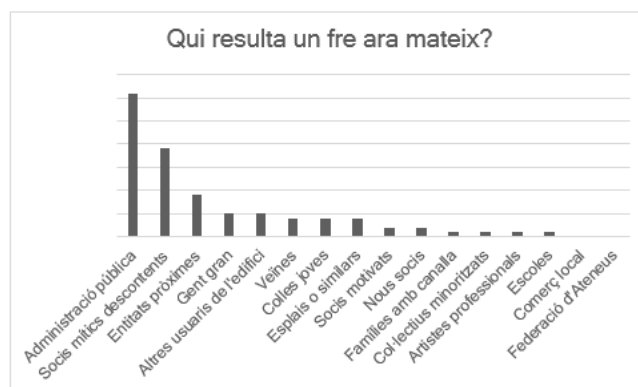

- **Perfils que s'han de cuidar:** joves, famílies amb infants, nous socis i sòcies que poden esdevenir figures clau per al relleu generacional i per garantir la continuïtat del projecte.

- **Agents amb potencial dual:** tant l'Administració pública com els socis històrics descontents poden esdevenir motors de canvi o bé frens, segons com es gestioni la comunicació, les expectatives i el vincle amb l'ateneu. Per això, és important establir relacions clares, escoltar inquietuds i construir espais de participació compartida.

Per aconseguir nous socis, es va considerar fonamental donar-se a conèixer al territori i establir connexions amb nous col·lectius que podrien integrar-se als ateneus. En aquest sentit, es va posar èmfasi en la importància d'una comunicació atractiva, tant a través de les xarxes socials i la web com amb material físic disponible als ateneus.

Per fer front a les dificultats burocràtiques amb l'Administració pública, es van proposar models d'aliança menys tradicionals. Respecte a l'envelliment i la necessitat de relleu generacional, es va remarcar la importància d'obrir la ment i facilitar l'acompanyament a les noves generacions, promovent estructures organitzatives més horitzontals.

Els debats territorials han posat en evidència que els ateneus tenen una base associativa envellida i que hi ha una urgent necessitat d'implicar-hi persones joves per garantir-ne la continuïtat. La diferenciació entre el grau d'implicació dels socis i la junta directiva és una realitat que cal abordar. La professionalització parcial de la gestió ha resultat ser un element diferenciador entre els ateneus.

Així mateix, es reconeix la importància de la comunicació estratègica per atraure nous socis i fidelitzar els existents, combinant les eines digitals amb materials físics de qualitat. Organitzativament, es recomana adoptar estructures més horitzontals i promoure la col·laboració intergeneracional.

Finalment, es proposa explorar noves formes d'aliança amb l'Administració pública per superar traves burocràtiques i garantir el futur dels ateneus com a espais oberts, dinàmics i essencials per a la vida cultural i social del territori.

ANÀLISI

Durant aquests quatre anys de debat, els ateneus han pogut veure quines són les forteses i les febleses que presenten. I poder fer un treball exhaustiu per adaptar-se i fer front a les mancances i dificultats amb les quals es troben els ateneus.

Tot i que les diferents jornades presentaven diferents objectius i temàtiques, sempre hi ha hagut inquietuds que s'han anat repetint i enfocant des de l'eix vertebrador de la jornada. Això ens mostra que s'han de trobar eines i mecanismes per poder fer front a les problemàtiques amb les quals es troben els ateneus.

A continuació s'exposaran en forma de blocs temàtics aquelles conclusions que s'han pogut extreure, tot i que alguns es poden vincular amb facilitat.

Implicació de la base associativa i relleu generacional

Una de les principals inquietuds que s'ha fet visible al llarg de les diferents jornades de debat és la manca d'implicació de la base associativa en alguns ateneus. Tot i que les juntes directives continuen treballant de manera molt activa, en diversos casos s'ha detectat una disminució de la participació en els espais culturals i socials que s'hi ofereixen. També s'ha posat de manifest que costa arribar a les persones no sòcies i que la implicació en la gestió interna és sovint força limitada.

Un fet recurrent ha estat la preocupació per la poca participació de persones joves, una realitat que, en alguns ateneus, dificulta el relleu generacional. Actualment, la gran majoria de socis i membres de les juntes directives són persones properes a la jubilació. Aquesta realitat posa en evidència dues qüestions: d'una banda, és natural que les persones amb més temps lliure participin en aquests espais per omplir-lo amb activitats culturals i socials; de l'altra, arriba un moment en què aquestes persones volen reduir el seu grau d'implicació, i, si no hi ha relleu, el futur dels ateneus queda en risc.

Cal, però, subratllar que aquesta no és una realitat uniforme. Hi ha ateneus amb una base molt jove i dinàmica, i són un exemple valuós del potencial transformador de la interacció entre generacions. Aquesta diversitat interna demostra que la clau de l'èxit no és només captar jovent, sinó generar espais on diferents franges d'edat puguin conviure i col·laborar activament, enriquant així la vida associativa i cultural.

La societat, igual que la cultura, són fenòmens en constant canvi. En l'actualitat, ens trobem en una situació de transformació ràpida, en part causada per la immediatesa que exigeixen les xarxes socials i les noves formes de consum cultural. Això ha modificat la manera en què les persones es relacionen amb el seu entorn i participen en la comunitat.

A més, el concepte de *joventut* ha evolucionat. Avui en dia, es considera jove una franja d'edat que va dels 20 als 35 anys, un canvi significatiu respecte a dècades anteriors. Aquest canvi de paradigma també reflecteix una realitat social i econòmica diferent: les polítiques públiques no han afavorit una igualtat econòmica, social ni política, fet que ha situat molts joves en una situació de precarietat laboral i vital. La inestabilitat econòmica, la dificultat per emancipar-se i les condicions laborals cada vegada més exigents fan que disposar de temps lliure per dedicar-se a la militància cultural i social sigui un luxe que no tothom es pot permetre.

A banda de la manca de temps, també hi ha hagut una transformació en la manera com es desenvolupen les relacions socials. La digitalització ha transformat els hàbits de socialització i ha creat espais de trobada virtuals que sovint substitueixen la presencialitat. Això fa que els ateneus, amb el seu model tradicional de participació, puguin semblar menys atractius per a una generació que es mou en altres entorns.

Aquest fet porta a una altra reflexió: és possible que el funcionament intern dels ateneus no resulti prou engrescador per als joves. De fet, en les jornades de debat s'ha plantejat la necessitat de reorganitzar les estructures i fer-les més horitzontals, flexibles i obertes a noves formes de participació. També cal tenir en compte que moltes entitats mantenen dinàmiques que poden semblar rígides o poc adaptades als nous temps, fet que pot generar distància entre els joves i els espais associatius tradicionals.

Finalment, és important destacar el trencament existent entre el jovent i la cultura catalana, així com amb la seva llengua. Tot i que la cultura catalana és present en diferents formats, cada vegada és més difícil que arribi als joves, especialment en un context de globalització on el consum cultural està fortament influenciat per continguts en altres idiomes. Aquest fet, sumat a la pèrdua d'espais naturals d'ús del català i a l'escassa presència de la cultura popular en els entorns juvenils, contribueix a aquesta desconexió.

La manca d'implicació juvenil en alguns ateneus és un repte que requereix una reflexió profunda i estratègies adaptades als nous temps. La precarietat, la transformació de les relacions socials i la desconexió amb la cultura catalana són alguns dels factors que expliquen aquest distanciament. Per garantir el relleu generacional i assegurar la continuïtat dels ateneus, cal fomentar nous models de participació, integrar eines digitals, repensar l'organització interna i generar propostes culturals atractives per als joves. Adaptar-se als nous contextos socials i culturals és clau per aconseguir una implicació real i efectiva del jovent en la vida associativa. Però no ens podem oblidar de crear espais intergeneracionals, per tal d'enfortir els ateneus com a espais vius, oberts i representatius de tota la societat.

Comunicació

Un dels temes més recurrents i transversals al llarg dels debats ha estat la comunicació. El 2022, aquest aspecte es va aprofundir significativament, posant de manifest que una comunicació eficaç és clau per afrontar els reptes actuals dels ateneus. En un moment de baixa participació, comunicar de manera adequada és més important que mai, no només per visibilitzar allò que es fa, sinó també per **connectar amb la societat i respondre a les seves necessitats**.

La comunicació als ateneus abasta diferents àmbits. D'una banda, hi ha la **comunicació interna**, essencial per a la coordinació i coherència de les accions dins de l'entitat. De l'altra, la **comunicació externa**, orientada a donar-se a conèixer, captar nous públics i fer valdre la tasca social i cultural dels ateneus.

En aquest sentit, es va insistir en la importància de pensar **estratègicament la comunicació**: determinar els objectius, identificar el públic a qui ens adrecem i definir què volem comunicar. No es tracta només de fer difusió d'activitats, sinó de transmetre el sentit i la funció essencial dels ateneus en l'ecosistema social i cultural actual.

Les xarxes socials es van identificar com una eina potent, especialment entre els joves. Tanmateix, es va remarcar la necessitat de **fer-ne un ús adequat**, per evitar la saturació d'informació i adaptar-se a la rapidesa i superficialitat que sovint caracteritza el consum comunicatiu actual. Per captar l'atenció en aquest entorn, cal apostar per missatges visuals, breus però impactants, i narratives que connectin emocionalment amb el públic.

Un altre element clau és la **connexió amb el territori**. Es va destacar el potencial de la **premsa local** com a aliada natural dels ateneus, per la seva vocació divulgativa i de proximitat. Ara bé, perquè aquesta col·laboració sigui efectiva, cal anar més enllà de l'anunci d'activitats: la premsa busca **històries humanes, continguts originals, opinions i posicionaments sobre temes d'interès general**. Això obre l'oportunitat d'oferir entrevistes, relats personals i reflexions que donin valor i significat a l'activitat dels ateneus.

També es va posar sobre la taula la **manca de recursos humans i de coneixements** per dur a terme una comunicació professionalitzada. Per això, es va suggerir **aprofitar subvencions** per contractar persones amb formació en comunicació o estudiants de periodisme que puguin donar suport a aquesta tasca.

Finalment, es va discutir sobre el **quan** i el **com** comunicar, tenint en compte que cada eina (correu electrònic, xarxes socials, cartelleria...) té les seves pròpies dinàmiques i formats. La **comunicació ha de ser planificada, coherent i adaptada als canals que s'utilitzen**.

Els debats han evidenciat que la comunicació no és només una eina, sinó una **eina essencial** per a la supervivència i revitalització dels ateneus. Comunicar no és només explicar el que es fa, sinó construir relats, fer-se present, significatiu i necessari dins la comunitat. La comunicació és el que **connecta els valors de l'ateneu amb les inquietuds socials actuals**.

En una societat marcada per la immediatesa, la sobreinformació i la necessitat de sentir-se identificat, els ateneus tenen l'oportunitat de destacar com a espais de resistència cultural, cohesió social i pensament crític. Però això només serà possible si saben explicar-se bé, amb autenticitat i sentit. Cal una comunicació que no només difongui, sinó que emocioni, impliqui i transformi.

En definitiva, teixir xarxa, explicar històries, sumar aliances i adaptar-se als nous codis comunicatius no és només una opció: **és una aposta necessària per continuar sent, avui, essencials**.

Gestió

Al llarg dels debats s'ha evidenciat que els ateneus són espais culturals i de trobada essencials per a la població. A més de cobrir necessitats socials, generen un fort sentiment de pertinença. No obstant això, perquè un ateneu funcioni adequadament, és imprescindible remarcar la importància de la gestió interna que s'hi desenvolupa.

Pel que fa a l'organització interna, els ateneus funcionen mitjançant una junta directiva que es divideix en diferents àmbits de gestió (presidència, econòmic, comunicatiu...). Aquesta estructura permet distribuir les responsabilitats i entén l'autoorganització com una eina eficient i participativa per garantir la sostenibilitat i la dinamització de l'entitat.

Una de les principals inquietuds destacades en les juntes directives ha estat precisament la gestió, entesa en tota la seva amplitud. Tot i que en alguns casos les juntes poden comptar amb persones professionalitzades en diferents àmbits, sovint són integrades per persones voluntàries, que adquireixen els coneixements i les competències a través de l'experiència directa i la implicació en el dia a dia de l'ateneu.

Per garantir-ne el bon funcionament, es considera fonamental oferir formació específica en gestió econòmicofinancera, amb l'objectiu que les persones responsables disposin d'eines adequades per administrar correctament l'entitat. També es destaca la necessitat de fomentar l'aprenentatge en l'àmbit de la innovació i capacitat d'adaptació als canvis socials, condició indispensable per mantenir la participació ciutadana i, per tant, la vitalitat del moviment ateneista. Cal tenir en compte que, sovint, la comprensió de la part financera resulta complexa per a persones sense formació prèvia, la qual cosa reforça la necessitat de crear espais de suport i capacitació continuada.

D'aquesta manera, es pot assegurar que els ateneus, a més de ser elements fonamentals de la vida cultural i social, esdevinguin també espais d'aprenentatge, de desenvolupament personal i de riquesa intel·lectual per a totes les persones que en formen part.

Relació amb l'administració

Al llarg de les quatre edicions de «Els ateneus som essencials?», un dels temes que s'ha repetit amb més força ha estat la relació entre els ateneus i l'Administració pública, així com les dificultats associades a la gestió burocràtica.

Els debats han posat de manifest que, tot i la tasca cultural, social i comunitària que duen a terme els ateneus, aquest paper no sempre és prou reconegut per part de les institucions públiques. En alguns casos, s'ha percebut una certa distància institucional, i fins i tot una manca de visió compartida sobre com poden col·laborar els ateneus amb les administracions locals. Aquesta realitat ha estat especialment evident en aquells municipis on no hi ha hagut una aposta clara per la cultura de base o per la participació ciutadana.

Davant d'aquesta situació, s'ha expressat la voluntat de millorar el diàleg i establir canals estables de col·laboració. Algunes propostes han anat en la línia de fomentar programacions conjuntes, compartir espais de treball o diagnosi, i incorporar els ateneus en les estratègies municipals com a agents culturals de referència. Aquest vincle, però, es veu condicionat per les realitats diverses del territori i per la voluntat política de cada ajuntament.

Un altre element important que ha sorgit és la dependència econòmica dels ateneus respecte al finançament públic, i les dificultats que comporta l'accés i la justificació de subvencions. Aquest procés sovint representa una càrrega administrativa elevada, especialment per a entitats gestionades de manera voluntària. Això pot dificultar la seva funció principal, que és la dinamització cultural i social.

Per aquest motiu, s'ha considerat clau treballar en mecanismes que facilitin els tràmits, especialment per a aquells ateneus amb menys recursos tècnics. També s'ha debatut sobre la importància de diversificar les fonts de finançament, per tal de garantir una major sostenibilitat i autonomia a llarg termini.

Així mateix, s'ha destacat que establir relacions de treball més fluides i cooperatives amb les administracions pot ser beneficiós per a ambdues parts. Iniciatives com la coorganització d'activitats o la creació d'espais de concertació poden afavorir un millor aprofitament dels recursos i una programació cultural més ajustada a les necessitats del territori.

Els ateneus formen part del teixit cívic i cultural de molts municipis, i exerceixen un paper actiu en la construcció de comunitat. La seva trajectòria, sovint de dècades, els converteix en interlocutors solvents i compromesos amb el desenvolupament social i cultural del país.

Per tal que aquesta funció pugui desplegar-se amb plenitud, és fonamental continuar avançant cap a una relació més estable, col·laborativa i corresponsable amb les administracions públiques. Un reconeixement institucional clar, juntament amb eines de suport adaptades a la realitat de les entitats, pot afavorir l'autonomia, la continuïtat i l'impacte de la seva acció.

A més, en un context de transformació social i nous reptes comunitaris, els ateneus poden aportar un valor diferencial: proximitat, coneixement del territori i una capacitat d'activació social que complementa la tasca institucional. Per això, el treball conjunt, des del respecte mutu i amb una visió compartida, esdevé una via necessària per continuar garantint una vida cultural rica, plural i arrelada.

CONCLUSIONS

Durant aquests quatre anys de reflexió compartida, el projecte «Els ateneus som essencials?» ha permès posar sobre la taula els reptes i oportunitats que afronten avui els ateneus. Els debats han evidenciat que, malgrat les dificultats, els ateneus continuen sent espais imprescindibles de dinamització cultural, cohesió social i participació ciutadana.

Les principals conclusions extretes són clares:

- Cal reforçar la implicació de la base associativa i treballar estratègicament el relleu generacional, adaptant les dinàmiques internes a les noves realitats socials i culturals, integrant el jovent i apostant per models més flexibles i oberts.
- És imprescindible una gestió sòlida i professionalitzada, que combini el compromís del voluntariat amb la formació continuada en àmbits clau com l'economia, la innovació i l'adaptabilitat.
- La comunicació ha de ser concebuda com una eina estratègica per construir relats propis, connectar amb la societat actual i fer visible la tasca essencial dels ateneus com a motors culturals i socials del territori.
- La relació amb l'administració ha de ser fluida, basada en el reconeixement mutu i la corresponsabilitat, buscant mecanismes que facilitin el suport a l'activitat associativa sense ofegar-la amb càrregues burocràtiques.

Els ateneus no només són testimonis d'una història associativa rica i transformadora, són espais vius, capaços de reinventar-se i continuar sent imprescindibles en la societat contemporània. El futur dels ateneus passa per la capacitat d'adaptar-se sense renunciar als seus valors fundacionals: la cultura compartida, el compromís social i la construcció de comunitat.

Ara sabem que no cal formular-ho com una pregunta. Els ateneus som essencials.

**Federació d'Ateneus
de Catalunya**

Carrer de la Sèquia, 9
08003 Barcelona
Tel. 93 268 81 30
ateneus@ateneus.cat
www.ateneus.cat
@AteneusCat

AGRAÏMENTS

Volem agrair a totes les persones i entitats que han fet possible aquest procés col·lectiu de reflexió i aprenentatge:

Als participants dels ateneus que van assistir als debats, us volem donar les gràcies per la vostra generositat, per compartir experiències, inquietuds i propostes per millorar. La vostra implicació ha estat fonamental per construir un relat sincer i esperançador sobre el present i el futur dels ateneus.

També volem agrair als ateneus acollidors dels debats per obrir-nos les portes i fer possible cada trobada. I demostrar un cop més que els ateneus són espais vius, oberts i essencials per a la cultura.

I, finalment, volem donar les gràcies a tots aquells formadors i dinamitzadors per aportar la vostra experiència, els vostres coneixements i la vostra mirada crítica i constructiva. El vostre acompanyament ha enriquit els debats i ha donat al projecte eines per continuar avançant.

Aquest camí no acaba aquí.

**La cultura popular, l'associacionisme i la força dels ateneus continuen sent més necessaris
que mai.**

ELS ATENEUS SOM ESSENCIALS. 2025

Agrupació Orfeó Ateneu **Casal** Cercle Foment Casino **Centre Amics Club** Associació Germandat **Grup Joventut Lira Lluïsos**
Patronat Casa Societat Cor **Círcol** Unió **Agrupació Lira Orfeó Cercle Amics Germandat Tots som Ateneus** Casal **Casino**
Centre Patronat **Associació Unió Ateneu Casa Foment Patronat Societat Club Joventut Grup Lluïsos** Ateneu Cercle **Unió Centre Agrupació**
Casal Grup **Foment Círcol Associació Cor Lluïsos Societat Amics Círcol Club Cor** Casino Germandat Joventut **Orfeó Lira Casa**